

Nowe
odsłony

klasyki
w
szkole

Literatura
XIX
wieku

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2013

Nowe odsłony klasyki w szkole
Literatura XIX wieku

NR 3030

Nowe odsłony klasyki w szkole

Literatura XIX wieku

pod redakcją naukową
EWY JASKÓŁOWEJ i KAROLINY JĘDRYCH

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

Redaktor serii: Dydaktyka Języka i Literatury Polskiej
EWA JASKÓŁWA

Recenzent
ANNA LEGEŻYŃSKA

Spis treści

Wstęp (<i>Ewa Jaskółowa, Karolina Jędrych</i>)	7
SEAWOMIR JACEK ŻUREK Jak reanimować klasykę w szkole, czyli o medycynie i czytelnictwie	11
IZOLDA BONAREK Kompetencje kulturowe młodych odbiorców literatury – wnioski z badań	23

Interpretacja i dydaktyka

EWA JASKÓŁOWA Uwolnić interpretację	39
ANNA JANUS-SITARZ Dydaktyka uniwersytecka wobec zmieniających się potrzeb polonistyki szkolnej	47
EWA NOWAK Czytanie klasyki – „czytanie świata”. Antropocentryczna koncepcja kształce- nia polonistycznego a zdobywanie wiedzy o rzeczywistości	57
STANISŁAW BORTNOWSKI Nie ma szans dla historii literatury w szkole XXI wieku!	67

„Nowe czytanie XIX wieku” Dziedzictwo romantyzmu

KRZYSZTOF BIEDRZYCKI Straszno i śmieszno. <i>Balladyna</i> Juliusza Słowackiego i jej lektura w szkole	79
GRAŻYNA B. TOMASZEWSKA Kobiety – przedmioty – demony w <i>Nie-Boskiej Komedii</i> Zygmunta Krasińskiego	89

MARCIN LUL	
Literatura w szkole jako forma pamięci. Wokół sceny więziennej <i>Dziadów</i> części III Mickiewicza.	109
EWA HORWATH	
Gimnazjalista czyta <i>Redutę Ordona</i> . O utworach z kontekstem historycznym w kształceniu polonistycznym	135
MAGDALENA MARZEC-JÓZWICKA	
„Ze słabością łamać uczmy się za młodu”, czyli jak rozmawiać z nastolatkiem o literaturze XIX wieku	145
MAŁGORZATA RYGIELSKA	
Tekst poetycki jako źródło wiedzy o kulturze. Cyprian Kamil Norwid: reaktywacja	163

„Nowe czytanie XIX wieku” Dziedzictwo pozytywizmu

RYSZARD KOZIOŁEK	
Sienkiewicz dla dorosłych	179
IWONA GRALEWICZ-WOLNY	
„Pokój ci, Janku!”? Nowela pozytywistyczna dla początkujących	191

Inspiracje metodyczne

IWONA MORAWSKA	
Nowe pomysły na znane lektury, czyli klasyka literacka jako wyzwanie dla twórczości metodycznej	203
ALEKSANDER NAWARECKI	
Romantyzm dziś. Zapiski współautora podręcznika szkolnego	217
KRYSZYNA KOZIOŁEK	
Lektura jako obietnica. Zwrot teologiczny w badaniach literackich i jego konsekwencje dla nauczania literatury	231

Wstęp

Zbiór artykułów pod wspólnym tytułem: *Nowe odsłony klasyki w szkole. Literatura XIX wieku*, jest pokłosiem konferencji, jaka odbyła się w październiku 2011 roku. Zorganizowana została z inicjatywy Katedry Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej oraz Zakładu Historii Literatury Poromantycznej Uniwersytetu Śląskiego. Związek katedry dydaktyki i zakładu literackiego pokazuje przede wszystkim pilną potrzebę porozumienia między uczonymi zajmującymi się badaniami literatury a uczonymi, którzy analizują odbiór dzieł literackich w szkole i pokazują, jak przyswoić, a przede wszystkim przełożyć na język szkolnej dydaktyki część osiągnięć współczesnej nauki o literaturze. To zbliżenie nauk jest konieczne, by pomóc nauczycielom języka polskiego w ich trudnej pracy, która ma na celu zainteresowanie ucznia szeroko rozumianą kulturą. Ważny jej element stanowi właśnie literatura.

W tym porozumieniu naukowców obu dyscyplin chodzi o pokazanie współczesnych metodologii literaturoznawczych i teorii interpretacji pozwalających otworzyć tekst na nowe odczytania. Nowe to znaczy takie, które nie będą powtarzały ustalonych w historycznej tradycji, kanonicznych, jednoznacznych ocen utworów literackich, lecz pozwolą dostrzec w nich cenne wartości dla współczesnego człowieka. Literaturoznawstwo współczesne to nie tylko pokazywanie historycznej wartości utworów literackich, to także sposób czytania, który umożliwi odkrycie ich uniwersalności w przedstawianiu problemów etycznych, egzystencjalnych, politycznych, psychologicznych.

Nauczanie języka polskiego, przy całej złożoności i specyfice tego przedmiotu szkolnego, podlega jednak tym samym prawom w zakresie wiedzy merytorycznej, co nauczanie każdego innego przedmiotu. Nikt nie wyobraża sobie nauczania biologii, chemii czy fizyki bez pokazania uczniom najnowszych osiągnięć z dziedziny genetyki czy fizyki jądrowej. Każdy wszakże ma świadomość, że sposób przyswajania tej wiedzy przez ucznia w szkole i sposób przyswajania jej przez studenta są nieco odmienne. Odmienne więc także muszą być metody nauczania na kolejnych etapach kształcenia. Dydaktyka

szkolna i dydaktyka uniwersytecka rządzą się nieco odmiennymi prawami, ale wiedza uniwersytecka nie może pozostać zamknięta w „wieży z kości słoniowej”. Trzeba znaleźć sposób przetransferowania jej do szkolnego odbiorcy. W obszarze nauki o literaturze możliwość taką daje interpretacja. Współczesne teorie interpretacyjne, otwarte na wielość odczytań dają taką szansę.

W kolejnych artykułach niniejszego tomu autorzy próbują stawiać diagnozy, omawiać metody postępowania z tekstami na lekcjach, wypowiadają się na temat szczegółowych zasad odbioru tekstu literackiego i zakłóceń tego odbioru.

Zbiór otwiera artykuł Sławomira Jacka Żurka *Jak reanimować klasykę w szkole, czyli o medycynie i czytelnictwie*. Autor przewrotnie podejmuje główny problem: reaktywacja klasyki w szkole. Aby rozpocząć dyskusję o możliwościach zainteresowania młodzieży literaturą XIX wieku, trzeba postawić diagnozę – ustalić, kto czyta, a kto nie czyta. Odpowiedzieć na pytanie, jakie są szanse na poprawę chorej sytuacji. Metafora medyczna stanowi zatem uzasadnioną podstawę rozważań dydaktycznych. Izolda Bonarek w kolejnym artykule ocenia stan czytelnictwa na podstawie badań empirycznych.

Całość książki uporządkowano wedle zasady od ogółu poprzez szczegół literacki do refleksji metodycznej. Zaproponowano lekturę tekstów skupionych wokół problemów interpretacji i dydaktyki. Głos w tej kwestii zabierają kolejno Ewa Jaskółowa postulatywnie: „Uwolnić interpretację”, Anna Janus-Sitarz, odpowiadając na pytania: jakich nauczycieli kształcić, po co czytać literaturę i w jakim stopniu zmieniać szkolną polonistykę pod wpływem digitalnych tubylców. Ewa Nowak w prezentacji antropocentrycznych koncepcji kształcenia pokazuje szansę na zainteresowanie ucznia tekstem. Stanisław Bortnowski stawia tezę o braku szans powrotu historii literatury do szkoły XXI wieku.

Druga część to artykuły skupione wokół metodologii nowego czytania utworów XIX-wiecznych. Teksty zgrupowano wokół tematyki romantycznej i pozytywistycznej. W te kwestie wpisuje się propozycja, której autorem jest Krzysztof Biedrzycki; autor prezentuje odczytania *Balladyny* Juliusza Słowackiego, śledząc w utworze to, co straszne i śmieszne. *Nie-Boską Komedię* Zygmunta Krasińskiego przedstawia Grażyna B. Tomaszewska, pokazując konsekwencje przełożenia na język lekcji kategorii genderowych i elementów krytyki feministycznej. Marcin Lul dowodzi możliwości projektowego połączenia lekcji literackich i lekcji historii, których płaszczyznę wspólną stanowiłby tekst Mickiewicza pt. *Dziady*. Ewa Horwath opisuje zmagania gimnazjalistów z *Redutą Ordoną* Adama Mickiewicza i wskazuje na możliwości przekraczania barier odbioru przez sięganie do wiedzy i umiejętności digitalnego tubylca. Magdalena Marzec-Jóźwicka stawia na rozmowę z uczniem, wymagając od niego jednocześnie sporej wiedzy o samym romantyzmie. Zbiór tekstów skupionych wokół zagadnień romantycznych zamyka artykuł Małgorzaty Ry-

---

gielskiej, pokazujący, że interpretacja jest jedyną drogą dotarcia do twórczości Cypriana Kamila Norwida.

W części poświęconej tekstom pozytywistów wypowiadają się Ryszard Koziołek i Iwona Gralewicz-Wolny. Autor szkicu *Sienkiewicz dla dorosłych* pokazuje, jakie możliwości interpretacyjne, atrakcyjne dla młodego odbiorcy, tkwią w powieściach Sienkiewicza. Iwona Gralewicz-Wolny polemizuje z wprowadzaniem na poziomie szkoły podstawowej nowel takich jak *Antek* czy *Janko Muzykant*.

Zbiór zamyka część zatytułowana *Inspiracje metodyczne*. Iwona Morawska przedstawia *Nowe pomysły na znane lektury*, zwłaszcza te z końca wieku XIX. Kwestie konsekwencji, a czasami perturbacji wynikających z wprowadzania „nowoczesności” do nauczania literatury romantycznej, z perspektywy współautora podręcznika omawia Aleksander Nawarecki. Na koniec Krystyna Koziołek prezentuje „zwrot teologiczny” w badaniach literaturoznawczych i jego konsekwencje dla dydaktyki szkolnej.

Przedstawiony zbiór tekstów o interpretacji, metodologii i dydaktyce aspirowuje do pokazania możliwości łączenia wiedzy o literaturze z wiedzą o dydaktyce i przekładu obu na język szkolnej praktyki.

*Ewa Jaskółowa
Karolina Jędrych*

Redaktor Magdalena Starzyk

Projektant okładki i stron działowych Paulina Dubiel

Redaktor techniczny Małgorzata Pleśniar
Korektor Lidia Szumigała
Skład i łamanie Alicja Załęcka

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2163-9 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-069-3 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 15,25. Ark. wyd. 17,5.
Papier offset. kl. III, 90 g   Cena 26 zł (+ VAT)

Druk i oprawa PPHU TOTEM s.c.,
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Cena 26 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-069-3